

Bülent Ecevit'in Geri Planda Kalmış Çevirmen Kimliğinin Bourdieücü Bir Perspektifle Ortaya Çıkarılması¹

Mete Tahsin Kuşgöz²

Özet

Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir figür olan Bülent Ecevit edebiyat, şiir ve çeviri alanlarında aktif bir rol üstlenmiş çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada Bülent Ecevit'in hayat öyküsündeki çevirmenlik faaliyetlerine odaklanılmış ve Ecevit'in çok yönlü kimliği Pierre Bourdieu'nün alan kuramı üzerinden incelenmiştir. Ecevit'in hayatı özellikle sanat, edebiyat ve çeviri üçgeninde mercek altına alınmış ve Bourdieu'nün kuramsal yaklaşımı ışığında sosyo-çeviribilimsel bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Çalışma Bourdieu'nün kavramsal çerçevesi üzerine kapsamlı bir literatür taraması, Ecevit'in biyografisinin Bourdieücü analizi ve Ecevit'in çevirmen habitusu üzerinde çalışmak için oluşturulan metodolojiyi takip eden bir bölüm içermektedir. Bu çerçevede, daha önce yeterince üzerinde durulmamış ve başarılı bir siyasi kariyerin gölgesinde kalmış olan Ecevit'in çevirmen kimliği görünür kılınmıştır. Çalışma çok kimlikli bir özne olan Bülent Ecevit'in hayatının çeviri sosyolojisi ekseninde sıklıkla başvuru alan Bourdieücü yaklaşım çerçevesinde incelenmeye oldukça uygun bir örnek teşkil ettiğini ortaya çıkarmıştır. Bülent Ecevit'in sanat, edebiyat ve çeviri alanlarındaki faaliyetleriyle, ön planda olan siyasi kimliği arasındaki ilişkinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması sonucunda siyaset alanına girmeden önce sanat, edebiyat ve gazetecilik alanlarında da varlık göstermiş olduğu ortaya konmuştur. Ecevit'in çocukluk yıllarında ebeveynleri tarafından kendisine aşılanmış olan sanat sevgisiyle yoğrulmuş bir entelektüel yapıya sahip olmasının; onun çevirmen habitusunun temelini oluşturduğu ve kendisinin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına kadar uzanan hayat hikâyesinde önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır.

- 1 Bu çalışma yazar tarafından 01.10.2024 tarihinde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2. Uluslararası Akademik Çeviribilim Çalışmaları Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.
- 2 Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi – Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, kusgozmete@istanbul.edu.tr, 0000-0002-5957-8857

1. Giriş

Bülent Ecevit, Türk siyasi tarihinin en dikkat çeken figürlerinden biri olarak ön plana çıkmıştır. Ancak tam da bu nedenle, onun entelektüel kimliği edebi ilgileri ve çevirmenlik pratikleri siyasi ağırlığının gölgesinde kalmıştır. Oysa Ecevit'in çevirmen kimliği, onun entelektüel formasyonunun önemli bir parçasıdır ve özellikle onun siyaset öncesi döneminde sanatsal, gazetecilik ve kültürel faaliyetlerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Siyasi kimliğiyle bilinen Ecevit'in, gençlik yıllarında edebi çevirilerle başladığı sonrasında gazetecilik pratiğinde sürdürdüğü ve nihayetinde siyasi söyleminde dönüştürdüğü çeviri faaliyetleri onun çok yönlü karakterini göstermedir. Nitekim hayat hikayesi ve bu hikâyenin ardında görünmez kalan çeviri pratikleri, çeviri sosyolojisi açısından incelenmeye değer bir örnek oluşturmaktadır. Bu çalışma ile Bülent Ecevit'in çevirmen kimliğini ve çeviri pratiklerini Pierre Bourdieu'nün alan kuramı bağlamında analiz ederek çeviri pratiğinin onun düşünce sistematiği, söylem stratejileri ve siyasi kariyeri üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada şu temel sorulara yanıt aranacaktır: (1) Bülent Ecevit'in çevirmen kimliği neden göz ardı edilmiştir? (2) Bourdieücü analiz, bu süreci anlamamıza nasıl yardımcı olabilir? (3) Çeviri sosyolojisi bağlamında Ecevit'in habitusu nasıl şekillenmiş ve dönüşüme uğramıştır?

Çalışmanın sonraki bölümlerinde daha detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere, Pierre Bourdieu'nün alan, habitus ve sermaye kavramları, Ecevit'in edebiyat, şiir ve çeviri faaliyetlerinden gazeteciliğe oradan siyasete geçişini anlamlandırmada temel bir çerçeve sunmaktadır. Bu noktada Bourdieu'nün bu üç temel kavramından kısaca bahsetmek gerekir; alanlar her biri kendi kuralları, normları ve sermaye biçimleri olan yapılandırılmış “mücadele ve güç alanlarıdır” (Sapiro, 2020). Habitus “en genel haliyle derinlemesine içselleştirilmiş büyük örüntüler, zihinsel alışkanlıklar, düzenli doğaçlamaların üretici ilkesi, zihinsel ve bedensel algılar, yatkınlıklar bütünüdür” (Güler, 2023, s. 239). Sermaye ise, Pierre Bourdieu'nün (1986) açıkladığı gibi, birikmiş emektir; bu emek, maddi ya da bedenleşmiş şekilde olabilir. Belirli kişi ya da gruplar bu sermayeyi ele geçirdiğinde, toplumsal enerjiyi kendi yararlarına kullanma imkânı elde ederler.

Bülent Ecevit'in çok kimlikli bir özne olarak araştırmamızın merkezine oturtulduğu bu çalışma hem sosyoloji hem de çeviribilimden beslenen disiplinlerarası bir niteliğe sahiptir. Çalışmanın sosyolojik niteliği bu kapsamda yöntemsel açıdan Bourdieu sosyolojisinin kullanılacak olmasından kaynaklanmaktadır. Ecevit'in şair, çevirmen ve politikacı kimlikleri ve bu kimlikleri arasındaki etkileşim, habitus kavramı üzerinden ele alınmaya

oldukça elverişlidir; Ecevit'in çeşitli toplumsal alanlarda edindiği deneyimler onun dinamik ve devingen bir habitusa sahip olmasını sağlamıştır. Aynı şekilde Ecevit'in siyasi alanda güçlenmesiyle sahip olduğu sembolik sermayeyi edebiyat alanındaki kültürel sermayesiyle desteklemiş olması ve farklı alanlardaki başarıları, bu sermayeler arasındaki ilişkiyi ve dönüşümü anlamada önemli bir örnek teşkil etmesi açısından çok verimli bir çözümleme fırsatı sunmaktadır. Yani Bourdieu'nün ortaya koyduğu çerçeve, Ecevit'in bu alanlar arasında nasıl geçişler yaptığını ve bu süreçte sermayesini nasıl kullandığını analiz etmek için 'biçilmiş bir kaftandır.'

Çalışmanın çeviribilimsel açıdan önemi mikro tarih yaklaşımıyla çevirmenlerin yaşam öykülerine odaklanan ve "çevirmenlerin bireysel yaşantılarını yaşadıkları bağlam içinde nasıl bir anlam kazandığını" (Gürçağlar, 2019, ss. 11-12) gösteren özne odaklı bir çalışma olmasıdır. Sosyal bilimler içerisinde de önemli bir araştırma alanına sahip olan özne, çeviri sosyolojisi ekseninde 'eyleyici, eyleyen ve fail' gibi karşılıklara sahip bir kavramdır. Çeviribilim çatısı altında "özneleri ön plana koyan çalışmalar söz konusu olsa da özneyi kavramsallaştırılması üzerinde yeterince durulmamıştır" (Koskinen vd, 2010, s.6). Oysaki çeviri ile ilişkilendirilebilecek öznelerin en başındaki çevirmene odaklanarak onu kavramsallaştıran çalışmalar çevirinin faili, eyleyicisi veya eyleyen olan çevirmenin yaptığı iş ile kurduğu bağın niteliklerini ortaya çıkarmak açısından son derece önemlidir.

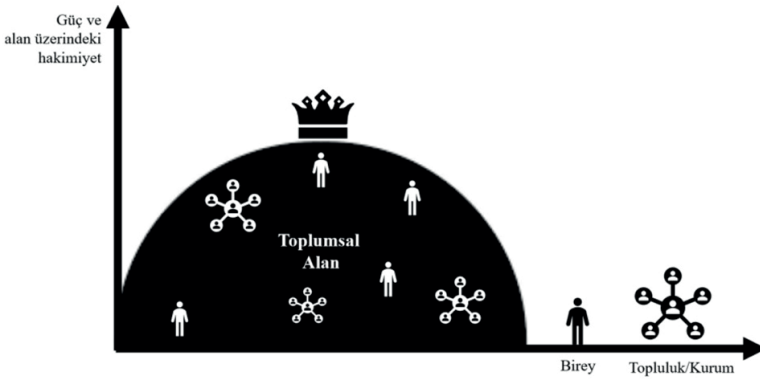
Çeviri sosyolojisi alanında, özellikle Bourdieücü bir analiz çerçevesiyle bir siyasi figürün çeviri pratiğini inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu dikkate alındığında, bu çalışma; çeviri ile siyaset arasındaki dinamikleri görünür kılmayı ve çeviri faaliyetlerinin toplumsal alanlar içindeki hareketliliğini anlamayı amaçlayan bir girişim olarak değerlendirilebilir. Bütün bu anlatılanlar ışığında çalışmada; Bourdieücü teorik çerçeveyi ele alarak Ecevit'in çevirmen kimliğinin analizi için metodolojik bir temel oluşturulacak, onun çeviri pratiğinin tarihsel ve sosyolojik bağlamı incelenecek, çeviri ve siyasi pratikler arasındaki dönüşümler değerlendirilecek ve çevirmiş olduğu şiirlerden birkaçının analizi yapılacaktır. Bu sayede "en sadık arkadaşları bir bardak çay, bir yaprak kâğıt, bir kurşun kalem ve şiir kitabı" (Gezici, 2006, s. 143) olan ve 5 Kasım 2006'da hayatını kaybeden Bülent Ecevit'in çevirmen habitusu açığa çıkarılacaktır.

2. Alan Kuramı ve Bourdieücü Çeviri Sosyolojisi

Bu bölümde Bülent Ecevit'in hayatını ele alırken kullanılacak olan, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan ve alan kuramı üzerinde durulacak ve bu kuramın çeviri sosyolojisindeki izdüşümünden bahsedilecektir.

“Bourdieu’nün sosyolojisinin, kavramsal sistemin kapalılığı ve tarihsel dönüşüm teorisinin eksikliği gibi çeşitli zorlukları olduğu,” (Wacquant, 1987, s. 66) “karmaşık terminolojisi ve doğasında var olan belirsizliğinin dikkatli bir çalışma ve derinlemesine düşünme gerektirmesi” (Harrison, 2022, s. 1) gibi hususlar göz önüne alındığında³, Bourdieu sosyolojisinin bu çalışma eksenindeki anlamlandırma ve yorumlanma şeklinin açıkça ortaya konması metodolojik bir zorunluluk olarak öne çıkmaktadır.

Bourdieu’nün kuramının işleyiş mantığı aslında son derece basittir: Her alan katılımcıların başarılı olabilmek için anlayıp ustalaşması gereken belirli bir işleyiş mantığına sahiptir. Birbirileri arasında da etkileşen bireyler ve topluluklar kendi çıkarlarını düşünerek bu alanlarda gücün toplandığı sembolik konumlar elde etmeye çalışır. Alanlarda güç ve hakimiyetin yüksek sembolik konumlarda devşirildiği düşünüldüğünde kuramı aşağıdaki şekilde görselleştirmek mümkündür:

Şekil 1: Alan kuramında bir toplumsal alanın tasavvuru⁴

Bir alan içerisindeki bireylerin ve toplulukların konumlarının ve bu alandaki güç ilişkilerinin açıklandığı şekilde, üzerinde yarım daireyle alanın tasvir edildiği yatay eksen bireysel varoluştan kurum gibi daha kolektif yapıların bulunduğu toplum düzeni şematize edilmiştir. Dikey eksen ise alandaki gücü ve hakimiyeti temsil etmektedir. Alt seviyelerde bireyler ve küçük topluluklar yer alırken, yukarı doğru çıktıkça daha fazla güce ve hakimiyete sahip olan birey ve kurumlar yer alır. Yarım dairenin üzerindeki taç figürü ise bir alandaki mutlak hakimiyeti göstermek için kullanılmıştır. Ancak aynı zamanda bu figür güç ve hakimiyetin tasavvur edilmesini

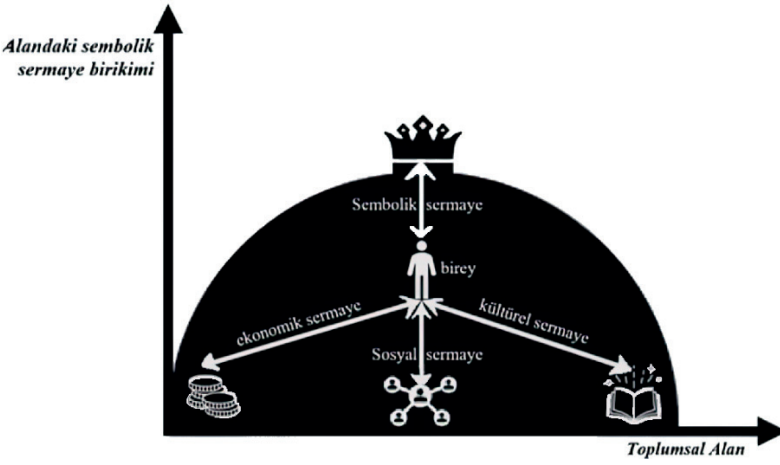
3 Bu hususlar aynı zamanda kuramsal altyapı açıklanırken neden ikincil kaynaklara sıklıkla başvurulduğunu da açıklamaktadır.

4 Çalışmadaki bütün şekiller Mete Tahsin Kuşgöz tarafından oluşturulmuştur.

kolaylaştıracak bir oyundan ödünç alınmıştır: Alan kuramının işleyişi, çocukların oynadığı bir açık hava oyunu olan *king of the hill* yani tepenin kralı oyununun dinamiklerine benzer. Bu oyunda herhangi bir yükselti etrafında toplanan çocukların amacı tepe üzerinde tek başına kalmak ve ‘tepenin kralı’ olmaktır. Oyundaki diğer çocuklar tepenin zirvesindeki oyuncuyu iterek veya çekerek aşağıya indirmeye çalışır. Zirvedeki oyuncu, diğer oyuncuları püskürterek tepe üzerinde mümkün olduğunca uzun süre kalmaya çalışır. Alan kuramında da bireylerin/toplulukların amacı birbirleriyle rekabet etmek ve sosyal konumlarını güçlendirmeye çalışmaktır. Bu hususu “çoğu alanın, çoğu sosyal oyunun yapısının, rekabetin, bir tahakküm mücadelesinin neredeyse kaçınılmaz olduğu şekilde olduğunu düşünme eğilimindeyim. Çoğu alanda, farklı sermaye biçimlerinin birikimi için rekabet olarak nitelendirdiğimiz şeyi gözlemleyebiliriz” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 116) şeklinde dile getirmiş olan Bourdieu, bir alanın katılımcılarının aslında birbirleriyle rekabete dayalı ‘sosyal bir oyun’ oynadıklarının altını çizmiştir.

Tepenin kralı oyununda rekabetin fiziksel güç ve hız üzerinden sürmesi gibi, sosyal alanlarda rekabet dört sermaye çeşidi ve bunların birbirlerine dönüştürülmesi üzerinden gerçekleşmektedir. Bu sermaye türlerinden akla ilk geleni daha önce Bourdieu’den farklı bir sosyolojik ekolün önde gelen isimlerinden olan Marx tarafından tanımlanmış olan ekonomik sermayedir. Bu sermaye türünün Bourdieu sosyolojisinde bir kişi veya topluluğun sahip olduğu para, mülk ve finansal varlıklar gibi her türlü maddi kaynağı ifade ettiği söylenebilir. Sosyal sermaye “kurumsallaşmış bilgi ve tanıma ilişkileriyle oluşan dayanıklı bir ağın sunduğu mevcut ya da potansiyel kaynaklardır. Bu, yalnızca ortak özelliklere sahip olmanın ötesinde, kalıcı ve faydalı bağlarla birbirine bağlı bir grup aktörün parçası olmayı da içerir” (Bourdieu, 1980, s. 2). Kültürel sermaye bireyin “ailede, okulda, çalışma hayatında veya boş zamanlarda edindiği bilgi ve becerilerinin toplamıdır” (Gollac ve Laulhé, 1987, s. 96). Yani bu sermaye türü de kişinin başta aldığı eğitim olmak üzere edindiği ve toplumsal alanda kullanabileceği yetenek ve deneyimler bütünü olarak tanımlanabilir. Sembolik sermaye ise diğer üç sermaye türünün tanınması ve meşrulaştırılması yoluyla elde edilen prestij, tanınma ve itibar olarak karşımıza çıkar. Bir kişi ya da topluluğun sahip olduğu “sembolik sermaye toplum tarafından tanındığında ve kabul edildiğinde, aslında ekonomik veya kültürel sermayenin bir yansımasıdır” (Bourdieu, 1987, s. 160). Bu açıdan bakıldığında bir alan içerisinde bireylerin sahip olduğu sermaye türleri arasında sürekli bir dönüşüm gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle katılımcıların alanda hakimiyet elde etmek için biriktirdikleri ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik sermaye türlerini tıpkı çeşitli para birimlerinin birbirine dönüştürülmesi gibi kendi

çıkarları doğrultusunda yönetmeye çalışmalarından bahsetmek mümkündür. Bourdieu “farklı sermaye türlerinin birbirine dönüştürülebilmesi sermayenin yeniden üretimini, dönüştürme emeği açısından en az masraflı dönüşümlerle ve dönüşümün kendisinden kaynaklanan kayıplarla güvenceye almayı hedefleyen stratejilerin temelini oluşturduğunun” (Bourdieu, 1986) altını çizmiştir. Başka bir ifadeyle, katılımcıların ‘tepenin kralı/alanın hâkimi’ olmak yani alandaki diğer bütün katılımcıları geride bırakarak en yüksek sosyal konuma ulaşmak için biriktirdikleri sermaye çeşitlerini akılcıca kullanmaları gerekmektedir. Bourdieu’nün tanımladığı sermayeler Şekil 1’deki alan tasavvuruna dahil edildiğindeyse aşağıdaki gibi bir görselleştirme yapılabilir:

Şekil 2: Sermaye çeşitlerinin birey üzerinden gösterildiği toplumsal alan tasavvuru

Şekildeki yatay eksen Bourdieu’nün alan olarak tanımladığı herhangi bir mücadele arenasını, dikey eksen bu alandaki sembolik sermaye birikimini temsil etmektedir. Merkezdeki birey farklı türlerde sermaye türleri ile çevrelenmiştir ve sermaye türlerinin her biri, bireyin toplumsal alandaki konumunu ve başarısını belirlemede önemli rol oynamaktadır. Bourdieu’ye göre bu sermaye türleri arasındaki etkileşim bireyin toplumsal statüsünü ve hareketliliğini şekillendirmektedir.

Alan ve sermaye kavramları kuramın yapısını anlamak için gerekli çerçeveyi sunuyor olsa da kuramın işleyişini tam olarak idrak edebilmek için kuramın diğer önemli kavramı olan habitus üzerinde durulması gerekmektedir. “Bireysel pratiklerin üretici ilkesi olarak düşünülen habitus kavramı, tıpkı bir konuşmacının birkaç kuraldan sonsuz sayıda cümle üretebilmesi gibi, konuşmanın dile indirgenmesi söz konusu olmaksızın, failerin kendilerini sosyal dünyada yönlendirme ve açıkça bir kurala

uymaksızın nesnel koşullara uyarlanmış davranışları benimseme, duruma göre ayarlanmış tutumları doğaçlama kapasitesini belirler” (Sapiro, 2020, s. 486). Habitusu daha iyi anlamlandırmak için bu çalışma kapsamında iki referans noktası kurgulanmıştır. Bunlardan ilki habitus kavramına sözcükbilimsel bir perspektifle bakmayı gerektirir. Habitus kelimesi içerdiği habit- kökü hem Fransızcada ikamet etmek anlamına gelen *habiter* fiilini hem de İngilizcede alışkanlık anlamına gelen *habit*’i çağrıştırmaktadır. Bu çağrışımın Bourdieu’nün habitusunun iki farklı yönüne karşılık geldiğini iddia etmek yanlış olmaz: Fransızcanın yapmış olduğu çağrışım habitusun bireyin dahil olduğu sosyal alanlarla kurduğu diyalektik ilişkiyi açıklarken, İngilizcenin yapmış olduğu çağrışım bireyin sahip olduğu alışkanlıklar yönüne atıfta bulunmaktadır. Diğer referans noktasıysa 2016 yılında 1973 yılındaki orijinalinden uyarlanarak yeniden çekilen *Westworld* adlı televizyon dizisine ait bir kavram üzerinden kurgulanan bir bilim-kurgu analogisidir. Dizi insanlardan ayırt edilemeyen robotların yaşadığı yüksek teknoloji harikası vahşi batı temalı bir eğlence parkında geçmektedir. *Westworld*’deki robotlar belirli bir senaryo çerçevesinde tekrar eden günlük rutinleri ve bu rutinlerinin misafirler ve çevresel uyaranlar tarafından tetiklendiği *loop* yani döngülerle programlanmıştır. Robotların parkta yaşadıkları her gün için yazılmış bir dizi olay ve etkileşimler bütünü olarak tanımlanabilecek döngü içerisindeki bir robot her gün aynı yerde uyanır ve benzer olayları yaşar. Dizideki döngü kavramı ile Bourdieu’nün habitusu arasında belirgin paralellikler bulunmaktadır. Tıpkı robotların döngüleriyle programlanması gibi habitus ile insan davranışlarının ve yaşamlarının belirli bir yapısal çerçeve içinde nasıl şekillendiği ve tekrarlandığı açıklanabilir. *Westworld*’de robotların her gün aynı döngüyü tekrar ederek belirli bir senaryo çerçevesinde hareket etmesi; bireylerin toplumsal sınıf, kültürel geçmiş ve kişisel deneyimlerle biçimlenen ve süreklilik arz eden davranış kalıplarını kapsayan habitusa benzemektedir. Robotların döngüleri, habitus gibi bireylerin düşünce ve davranışlarını hem sınırlandıran hem de şekillendiren bir yapı sunmaktadır. Kısacası döngü ve habitus kavramları bireylerin içselleştirilmiş sosyal yapılar tarafından nasıl biçimlendiğini göstermeleri ve bireylerin dışsal ve içsel dinamikler tarafından yönlendirilen rutinlerini, alışkanlıklarını ve tepkilerini yansıtmaları açısından derin bir benzerlik taşımaktadır. Nitekim habitusu salt döngü analogisi üzerinden açıklamak yeterli olmaz çünkü bu haliyle habitus yapısalcı sosyolojik bir kavramdan daha öteye gidemez. Oysaki post-yapısalcı olarak değerlendirilebilecek bir bakış açısıyla Bourdieu’nün bu kavramı “nesnelci ve indirgemeci bir yapı sunmaktan ziyade, eylemliliği ve toplumsal yapıyı dönüştürme kapasitesini kavramsallaştırmada etkili ve esnek bir araçtır” (Lizardo, 2004, s. 375). Yani habitus, bireyin belirli düşünme ve hareket

etme eğilimlerini hem kendi uygulamaları ve deneyimleri doğrultusunda şekillendiren hem de dış etkilere bağlı olarak çevresine uyum sağlamasına imkân tanıyan değişken bir yapıya sahiptir. Bu bize habitusun çevresel ve içsel dinamiklerin etkisiyle sürekli olarak değişim ve dönüşüm potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir: habitus katı ve değişmez değil esnek ve değişkendir. Özetle, habitusun hem bireyin kendisinden kaynaklanan hem de bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda edindiği süreklilik ve tekrarlama yoluyla sürekli zamanla değişebilen ancak aynı zamanda yeniden de üretilen bireye ait özelliklerin bütünü olduğu söylenebilir.

“Bourdieu’nün kuramı çeviri için tasarlanmamıştır, ancak sosyolojik bir çeviri kuramının onun fikirlerinden yararlanmasını engelleyen hiçbir şey yoktur” (Gouanvic, 2010, s. 121). Bu bağlamda çeviribilimde 2000’li yıllarda yaşanan sosyolojik dönüşümle bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkan çeviri sosyolojisinin, çeviri faaliyetlerinin toplumsal bağlamlarını inceleyen ve çeviriyi sadece dilsel değil aynı zamanda ideolojik, ekonomik ve kültürel pratikler bütünü olarak ele alan bir yaklaşımın ürünü olduğu söylenebilir. Çeviri sosyolojisinin temel meselelerinden biri, çeviri alanının bağımsız bir toplumsal alan olarak var olup olmadığıdır. Jean-Marc Gouanvic, Bourdieu’nün alan kuramına dayanarak çeviri diye bir alanın var olmadığını ve “çevirinin, kaynak metnin bağlı olduğu alana girdiğini” (2007, s. 82) savunur. Bu bağlamda çeviri pratiğinin içine dahil olduğu toplumsal alanın dinamiklerinden etkilendiği ve aynı anda hem kaynak hem de erek alana ait olduğu söylenebilir: “Bu çift yönlü kimlik, çeviri sürecinde çevirmenin habitusunu şekillendirir; çünkü çevirmen doğası gereği iki dillidir ve iki kültür arasında bir köprü görevi görür” (Gouanvic, 2007, s. 82).

Çeviri sosyolojisi kapsamında sıklıkla başvurulanan Bourdieücü bir kavram olan çevirmen habitusu, bu çalışma için merkezi bir konumda olduğundan ayrıca vurgulanması gerekmektedir. Habitusun interdisipliner bir ürünü olarak da yorumlanabilecek çevirmen habitusu, “çevirmenlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde içselleştirdikleri normlar ve değerler bütünüdür” (Simeoni, 1998, s. 14). Çevirmenlerin mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerlerini kapsayan bu kavram bireyin çeviri sürecindeki kararlarını, tercihlerini ve stratejilerini etkilerken; bireyin eğitiminden, deneyimlerinden, kültürel geçmişinden ve içinde bulunduğu sosyal çevreden etkilenir. Çevirmen habitusu aynı zamanda kaynak metinden erek metne aktarım sırasında “kültürel eserlere aracılık eden, kültürel olarak önceden yapılandırılmış ve yapılandırıcı bir etmendir” (Simeoni, 1998, s. 14).

Bu bölümde ortaya konmuş olan kuramsal altyapının ışığında bir sonraki bölümde, Bülent Ecevit’in toplumsal bağlamda görünür olmayan çevirmen

kimliği onun hayat öyküsü üzerinden irdelenecek ve hayatı boyunca gerçekleştirmiş olduğu çeviri faaliyetleri üzerinden çevirmen habitusunun izleri sürülecektir.

3. Ecevit'in Çevirmen Kimliğinin Biyografisi Üzerinden İncelenmesi

Bülent Ecevit, Türkiye’de başbakanlık yapmış bir siyasetçi olmasının yanı sıra, gazeteci, şair ve çevirmen kimlikleriyle de dikkat çeken çok yönlü bir figür olmuştur. Ancak siyasi kimliğinin baskınlığı, onun çevirmenlik geçmişinin geri planda kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu bölümde, Ecevit’in hayat öyküsü üzerinden çevirmen kimliği ön plana çıkarılacaktır. Ecevit’in çeviri pratiği, onun toplumun farklı alanlarında edindiği konumlarla ilişkilendirilecek; çeviri faaliyetinin onun gazetecilik ve siyasi kariyeri üzerindeki etkileri biyografik veriler üzerinden açığa çıkarılacaktır. Bu bağlamda, Ecevit’in çeviri faaliyetleri üç kesit üzerinden irdelenecektir:

- Erken dönem çeviri deneyimleri ve edebi alanla kurduğu ilişkiler
- Gazetecilik kariyeri ve çeviri pratiğinin profesyonelleşmesi
- Siyaset alanına giriş ve çevirmen kimliğinin dönüşümü

3.1. Erken Dönem: Sanat, Edebiyat ve Çeviriye İlk Adımlar

Mustafa Bülent Ecevit, 28 Mayıs 1925’te İstanbul’un Beşiktaş semtinde Fahri ve Nazlı Ecevit çiftinin tek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ebeveynleri ilk Cumhuriyet döneminin yetişmiş elitleri arasındadır: Babası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adli Tıp profesörü olan Fahri Bey, cumhuriyetin ilk öğretim üyesi kadrosu içerisinde olmasının yanı sıra 1943-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi’nden memleketi Kastamonu’nun milletvekilliğini yapmıştır. Annesi Fatma Nazlı Ecevit Sanayi Nefise’yi (günümüz Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) bitirmiş bir ressam ve resim öğretmenidir. Sanat aşığı bir aileye doğan Mustafa Bülent büyüdükçe adeta “sanatta annesi, siyasette babasının özelliklerini aldığını” (Erdoğan, 2006, s. 16) kanıtlamıştır. Bülent Ecevit de ailesinde sanata ne denli önem verildiğini bir röportajında şu sözlerle dile getirmiştir:

“Babam da sanat ve edebiyatla yakından ilgilenirdi. Ama annem için bir meslekti ressamlık ve çok iyi ressamdı. İlk kadın ressamlarımızdandı. Padişah Abdülhamit dönemlerinde. Ayrıca ben daha okuma yazma öğrenmeden önce şiir söylemeye başlamıştım. Onları, henüz yazmayı öğrenemediğimden, anneme dikte ederdim. Bunları da annem saklardı benim için.” (Akar ve DüNDAR, 2008, s. 21)

Henüz ilkokul yıllarında şiir yazmaya başlayan Ecevit'e 1938 yılında hem annesi Nazlı Hanım'ın akrabası hem de Osmanlı Sadrazamı Tevfik Paşa'nın oğlu olan İsmail Hakkı Okday Erica marka bir daktilo hediye etmiştir. Ecevit'in ilk aşkı olarak tanımladığı ve ömrünün sonuna dek kullanacağı bu anlamlı hediye, mayasında zaten var olan yazarlık güdülerini daha da perçinleyerek hiçbir zaman vazgeçmeyeceği yazma eylemiyle çok daha sıkı bir ilişki kurmasını sağlamıştır.

Ecevit Robert Kolej'i'nde eğitim görmekte olduğu gençlik yıllarında Hint şair Rabindranath Tagore'un şiirlerini Türkçeye çevirmiştir. O Tagore'nin şiirlerini ebeveynlerinin önerisiyle okumuş, Tagore'un mistik ve hümanist söyleminden etkilenecek çeviri pratiğine adım atmıştır. Bülent Ecevit Tagore ile olan ilk temasını ileride şu sözlerle dile getirecektir:

“Henüz 16 yaşında bir lise öğrencisiyken bir gün anne ve babamı bir kitabı büyük bir dikkatle okurken gördüm ve kitabın konusunu sordum. Bana Hint bir ozanın şiir demetinin Türkçe çevirisi olduğunu söylediler. Şiire olan ilgimi bildiklerinden benim de okumamı önerdiler. Kitap, Rabindranath Tagore'un Bahçivan adlı eseriydi.” (Erdoğan, 2006, ss.18-19)

“Ecevit Tagore'den yaptığı şiir çevirisi 1941 yılında Ahmet Sait Yayınevi tarafından basılmıştır” (Akar ve DüNDAR, 2008, s. 18). Çevirmenliğe ilk adımlarını attığı bu yıllarda Ecevit Tagore'nin şiirlerinin yanı sıra Ezra Pound, T.S. Eliot ve Rudyard Kipling gibi yazarların şiirlerini de çevirmiştir.

3.2. Gazetecilik Kariyeri ve Çeviri Pratiğinin Profesyonelleşmesi

Bülent Ecevit'in çevirmenlik faaliyetleri, gençlik yıllarında bireysel bir uğraşken 1940'ların sonlarında gazetecilik alanına giriş yapmasıyla birlikte profesyonelleşmeye ve sistematik bir hale gelmeye başlamıştır. 1944 yılında Robert Kolejini bitirdikten sonra babasının yönlendirmesiyle hukuk fakültesine başlamış ancak kısa bir süre sonra bu tercihten pişman olarak Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolmuştur. Yıllar sonra yapılan bir röportajda Ecevit o zamanları “Hukukla pek ilgilenmiyordum. Babam baktı ki derslere girmek yerine kahvelerde arkadaşlarımla tavla falan oynuyorum, onun üzerine beni serbest bıraktı. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne gittim” (Akar ve DüNDAR, 2015, s. 31) sözleriyle aktarmıştır.

İngiliz Filolojisine kaydolan Ecevit, aynı dönemde Basın Yayın Genel Müdürlüğünde İngilizce çevirmeni olarak çalışmaya başlamıştır. Burada çalıştığı esnada yaptığı çevirilerden birinde Birleşmiş Milletler'in bulunduğu semtin adı olan *Flushing Meadows'u* ‘kızaran çayırlar’ olarak çevirmesi

nedeniyle, müdürünün ona ‘O halde İngiliz Başbakanı Churchill’in adını da kilise tepesi olarak diye çevir’ şeklinde sitem ettikten sonraki hissettiklerini “çok utandım ve onun için sadece İngilizce bilmenin yeterli olmadığını, siyasetle daha yakından ilgilenmek gerektiğini idrak ettim ve öyle davranmaya başladım” (Akar ve Dünder, 2008, s. 36) şeklinde ifade etmiştir.

Basın Yayın Genel Müdürlüğünde iki sene kadar çalıştıktan sonra, 1946 yılında, Ecevit’in tayini Londra Basın Ataşeliği’ne çıkmıştır. Bunun üzerine Ataşelik sekreterliği yapmak üzere öğrenim gördüğü üniversiteyi bitirmeden Londra’ya gitmiştir. Nitekim İngiltere’ye gidişi onun düşünsel dünyasını besleyecek bir girişim yapmasını da sağlamıştır; “Londra’da bir üniversiteye kaydolan Ecevit, yaşama bakışını derinden etkileyen Hint felsefesini daha yakından tanımak için Sanskritçe öğrenmeye başlamıştır” (Akar ve Dünder, 2008, s. 42).

1950’de CHP’nin seçim yenilgisini almasıyla Bülent Ecevit yurda dönme kararı vermiştir. Bu kararını yıllar sonra şu sözlerle dile getirmiştir:

“Düşüncelerim ve ailemin etkisi dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi’ne çok bağlıydım ve CHP’nin iktidardan düşmesi beni çok üzmüştü. Onun üzerine İngiltere’den Türkiye’ye dönmeyi kararlaştırdım. İngiltere’de geçim durumumuz biraz iyileşmişti, istesem daha da kalabilirdim ve kalmam isteniyordu. Ama bir an önce Türkiye’ye dönmek ve siyasete birtakım katkılarda bulunabilmek istedim. Onun için kendi isteğimle geldim Türkiye’ye...” (Akar ve Dünder, 2008, s. 43)

Yurda dönüş sonrasında Fahri Ecevit “dönemin başbakan yardımcısı olan Nihat Erim’e oğlunun dil bildiğini, yetenekli olduğunu, üstelik kaleminin de güçlü olduğunu anlatmış ve böylelikle Erim Bülent Ecevit’in CHP’nin yayın organı olan Ulus gazetesinde işe başlamasına vesile olmuştur” (Erdoğan, 2006, s. 23). Gazeteciliğe başlayan Ecevit’in o dönemki asli görevleri arasında Associated Press Ajansı’ndan gelen haberleri Türkçeye çevirmek de vardır. Sanata olan tutkusuyla çeşitli çizgi romanlar çevirip sanat yazıları yazsa da bu uğraşları “siyaset ağırlıklı bir gazetede yeterince karşılık bulamamıştır” (Akar ve Dünder, 2008, s. 43). Bunun yanı sıra Ecevit “değişik dünyası, giyim kuşamına gösterdiği özen ve ‘damıtılmış’ hal ve tavırları ile çalışma ortamında dikkat çekmiş, bütün Ankara gazetecilerinin takım elbise giydiği günlerde, o kolları yamalı meşin ceket ve deri yeleğiyle bohem bir gazeteci imajı çizmiştir” (Akar ve Dünder, 2008, s. 44).

3.3. Siyasete Giriş ve Çevirmen Kimliğinin Dönüşümü

Çalışma hayatına adım attığı döneme kadar Bülent Ecevit babasının siyasi mirasından bile isteye uzak durmuş ve siyaset ile olan teması yalnızca işinin gerektirdiği ölçüde olmuştur. Bu yıllarda sanat eleştirileri ve mizah yazıları

da kaleme alan Ecevit'in Ulus'taki ilk köşe yazısı da 1951'de yayımlanmıştır. Ne var ki siyasi bir gelecek tasavvuru olmayan genç gazetecinin hayatında vuku bulan belli başlı olaylar, onun sanattan siyasete uzanan hayat yolundaki mihenk taşları olmuştur. "Fahri Bey'in 1951 yılındaki vefatı sonrasında babasının içinde olduğu bütün politik ilişkiler Ecevit'e akmış ve Ecevit artık edebiyattan politikaya geçen yolun önünde açıldığını hissetmiştir" (Erdoğan, 2006, s. 24). Daha da önemlisi 1953 yılında Ulus gazetesinin dönemin iktidar partisinin çıkardığı bir kanunla aniden kapatılması, Ecevit'in politikayla ilk organik temasını kurmasına, yani eşiyle birlikte CHP'ye üye olmasına neden olmuştur. Ecevit'in o dönemdeki tavrını bir dönem CHP'nin genel başkanlığını da yürütmüş Altan Öymen şu sözlerle ifade etmiştir:

"O sırada Ecevit daha çok sanatla ilgiliydi. Zaten gazeteye de sanat yazıları yazardı. Onları da gerekçe göstererek şimdilik politikayla uğraşmak istemediğini belirtirdi. Yalnız CHP'nin malları alındıktan ve biz Nihat Erim'in gazetesine geçtikten sonra düşüncesi biraz değişti. (...) Bir gün bana 'Sen bana teklif ediyordun CHP'ye üye olmayı, şimdi artık üye olmak istiyorum' dedi. Hemen tabii formlar doldurduk, Ecevit de eşi de CHP'nin üyesi oldular." (Akar ve DüNDAR, 2008, s. 49)

Ulus gazetesinin kapatılmasından sonra Ecevit gazeteciliğe aynı çizginin yayın organları olan Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinde devam etmiştir. Siyasi kararların Demokles'in kılıcı gibi toplumun üzerinde sallandığı bu yıllarda Bülent ve Rahşan Ecevit kendileri gibi sanat aşığı insanların bir araya gelerek kurmuş oldukları Helikon Derneği çatısı altında gerçekleştirdikleri resim, edebiyat ve tiyatro etkinlikleriyle hem kendi ruhlarını beslemiş hem de toplumda katma değer yaratmayı amaçlamışlardır. Pek çok önemli ressam ve sanatçının yetişmesinde emek ve destek veren bu dernek 1955 yılında birtakım siyasi olaylarının patlak vermesiyle, iktidar tarafından tehlikeli görülerek kapatılmıştır. Çok sevdiği bu oluşumun dönemin iktidarının kararlarına kurban gitmesi Ecevit'in düşünsel olarak daha da fazla politize olmasına sebep olmuştur.

Önünde beliren siyasi yolda yürümeye başlayan Ecevit karşısına çıkan fırsatlardan yararlanmıştır. Kendisine gelen bir burs teklifini değerlendirerek 1955 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş ve Kuzey Carolina'nın Winston-Salem şehrindeki yerel bir gazetede konuk gazeteci olarak çalışmıştır. ABD'de olduğu süre zarfı boyunca 'Amerika Mektupları' adını verdiği, Türkiye'nin siyasi dünyasını inceleyen bir yazı dizisi kaleme almış ve çalıştığı gazetenin televizyonunda sık sık canlı yayınlara konuk olmuştur. Ayrıca Carolina Eyaletinde siyahi bireylere karşı yapılan ırkçılığı sert bir dille eleştirdiği bir yazı yazmış; kapsayıcı ve hümanist görüşlerini ifade ettiği bu

yazı kendisi Türkiye’ye döndükten sonra yayımlanmıştır. Nitekim yurda dönüşü sonrasında yazdıkları yüzünden Amerika’daki birtakım kesimlerin eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir. Dönüşü sonrası Ecevit CHP’de daha aktif bir rol üstlenerek o dönem yeni kurulan Gençlik Kollarını denetleyen merkezi kurulun üyesi olmuştur. Gazetecilikte artan süksesiyle ve kaleme aldığı köşe yazılarıyla da ismi markalaşmakta olan genç gazetecinin çalışmaları, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün de takdirini toplamıştır. Bunun yanı sıra Rockefeller Vakfı tarafından dünya çapında önemli işler çıkaracağı düşünülen gazetecilere verilen *Newman Fellowship* bursuna layık görülmüştür. Bu burs ile Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmiş üç aylık bir gazetecilik eğitimi aldıktan sonra Harvard Üniversitesi’nde sekiz ay sosyal psikoloji ve Ortadoğu tarihi üzerine araştırmalar yapmıştır. “Katıldığı seminerlerde Olof Palme, Bertrand Russell gibi isimlerle beraber olan” (Çetin, 2020, s. 389) Ecevit’in Harvard’daki hocalarından biri de “yıllar sonra iki devlet adamı olarak restleşeceği Amerika’nın efsanevi Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger” (Akar ve DüNDAR, 2008, s. 71) olmuştur.

1957 yılında CHP’den milletvekili seçilen Bülent Ecevit, siyasete girdikten sonra çeviri pratiğinden giderek uzaklaşmaya başladığı görülmektedir. Yine de bu yıllarda dönemin CHP lideri “İnönü’ye çevirmenlikte yardımcı olmuştur. Hatta bu iş fazla ileri gittiğinden, kimi yabancı delegasyonlar İnönü’yle baş başa kalamadıkları için randevu istemekten çekinmişlerdir” (Akar ve DüNDAR, 2015, s. 60). Milletvekilliği pozisyonu ile artık tam anlamıyla siyasi alana dahil olan Ecevit hayatının bundan sonraki dönemlerinde parti genel başkanlığı ve çalışma bakanlığı yapmıştır. Nitekim edinmiş olduğu bu pozisyonlardan şüphesiz ki en önemlisi Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığıdır. “Bülent Ecevit hayatı boyunca 1974, 1977, 1978-1979 ve 1999-2002 yıllarında olmak üzere, dört kere başbakanlık yapmıştır. Bu pozisyonda kaldığı toplam süre 5 yıl 7 aydır” (Uslu ve Altaş, 2018). Buna ek olarak siyasi kariyerindeki belki de en önemli başarısı, ona Karaoğlu denilmesini sağlamış olan Kıbrıs Barış Harekati’nda oynadığı kilit rol olmuştur. Bütün bu siyasi başarıları hesaba katıldığında hayatının bu döneminden başlayarak ölümüne kadar Bülent Ecevit’in siyasetçi kimliğinin sahip olduğu diğer bütün kimlikleri gölgede bıraktığı görülmektedir.

4. Ecevit'in Çevirmen Kimliğinin Bourdieücü Analizi

Bu bölümde daha önce Ecevit'in çevirmen kimliğine odaklanarak işlemiş olduğumuz hayat öyküsü, Bourdieu'nün alan kuramı çerçevesinde irdelenecek ve böylece onun çevirmen habitusunun temel çerçevesi ortaya konacaktır. Bu bağlamda Ecevit'in erken çocukluk ve gençlik yıllarını Bourdieu'nün kuram ve kavramlarıyla değerlendirdiğimizde, Ecevit'in edebi ve çeviri pratiğinin, erken yaşlarda içselleştirdiği kültürel eğilimlerin bir yansıması olduğu söylenebilir. Çocukluk ve gençlik yıllarında edebiyatla kurduğu ilişki, onun çevirmen kimliğinin oluşumunda belirleyici olmuştur. "Habitus bireyin ilk olarak erken çocukluk döneminde ailesel etkileşimler yoluyla edindiği ve daha sonraki yaşam deneyimleri tarafından sürekli olarak değiştirilen çoğunlukla bilinçaltı eğilimlerin koleksiyonundan meydana gelmektedir" (DiMaggio, 1979, s. 1464). Bu husus üzerinden sanat sevdasının Ecevit'in aile habitusunu şekillendiren önemli etmenlerden biri olduğu sonucuna varılabilir. Yine bu doğrultuda Bülent Ecevit'in kültürel habitusunun, çocukluk ve gençlik yıllarında ailesinin ona kazandırdığı sanatsal, edebi ve entelektüel mirasla şekillendiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Öte yandan bu dönemde Ecevit'in çeviri pratiğinin kişisel ve entelektüel bir uğraş niteliğinde olduğu, herhangi bir profesyonel alana bağlı olmadığı not edilmelidir. Ancak, Robert Koleji'nde aldığı eğitim ve İngilizce yetkinliği, onun çeviri pratiğini geliştirerek edebi alanı içerisinde çevirileriyle de var olmasını sağlamıştır. Özetle, Ecevit'in erken dönem çeviri faaliyetleri şunları göstermektedir:

- Çeviri pratiği, onun kültürel sermaye biriktirmesine yardımcı olmuştur.
- İlk çevirileri edebi bir çerçevede olup, ideolojik veya politik bir yön içermemektedir.
- Çeviri, Ecevit'in entelektüel kimliğinin gelişiminde kritik bir role sahiptir.

Ecevit'in gazeteciliğe başladığı dönem itibarıyla onun çeviri pratiği, önceki yıllara kıyasla farklı bir biçim kazanmış ve edebiyat ile kültür alanından gazetecilik alanına geçişiyle birlikte dönüşüme uğramıştır. Haber çevirileri, edebi çeviriden farklı olarak daha pragmatik ve bilgi aktarımına dayalı bir yapı taşıdığından bu değişim onun çeviri anlayışını da şekillendirmiştir. Gazetecilik pratiği içinde çeviri, mesleki habitusunun bir parçası haline gelmiştir. Bununla birlikte sanatla bağını koparmamış; sanat yazıları yazmaya ve çizgi roman çevirileri yapmaya devam ederek edebi ilgisini sürdürmüştür. Ancak bu dönemde yaptığı çevirilerin önceki yıllara kıyasla çok daha teknik ve mesleki bir nitelik kazandığı söylenebilir. Ayrıca hayatının bu dönemi ile

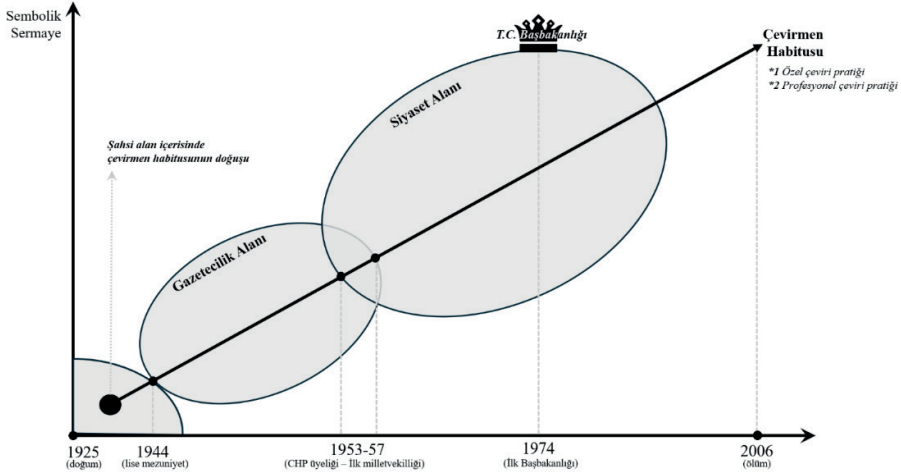
ilgili bir diğer önemli değerlendirme Ecevit'in Ulus gazetesinde işe başlaması üzerinden yapılabilir; Bourdieu'nün sermaye kavramı çerçevesinde ele alındığında, bu başlangıcın babasının sahip olduğu sosyal sermayenin etkisiyle şekillendiği, aynı zamanda Ecevit'in kendi kültürel sermayesinin gazetecilik pratiği içinde sosyal sermayeye dönüştüğü söylenebilir. Özetle Ecevit'in bu dönemdeki çeviri pratiğinin iki ana özelliği olduğu görülmektedir:

- Çeviri artık Ecevit'in ekonomik ve mesleki sermayesinin bir parçası olmuştur.
- Sanat ve edebiyat alanından gazetecilik alanına (oradan da siyaset alanına) doğru bir geçişinde çeviri faaliyetlerinin etkisi olduğu görülmektedir.

Siyasete girdikten sonra Ecevit'in çeviri pratiğinin ve hayatının daha önceki dönemlerinde konumlanmış olduğu edebiyat ve gazetecilik alanlarının, siyasetin kuralları ve dinamikleri karşısında geri planda kaldığı görülmektedir. Siyaset alanının sembolik sermayeyi belirleyen başat alan olduğu düşünüldüğünde Ecevit'in çeviriden getirdiği kültürel sermayesini doğrudan siyasi alanda geçerli bir sermaye biçimine dönüştürmesi mümkün olmamış, bu nedenle Ecevit'in çevirmen kimliği zamanla görünmez hale gelmiştir. Sahip olduğu çevirmen kimliği onu doğrudan bir siyasi figüre dönüştürmese de onun düşünsel dünyasını ve siyasal retorikini şekillendirmiştir. Kamuoyu nezdinde o yalnızca bir siyasetçi değil aynı zamanda okuyan, yazan ve düşünen bir liderdir. Ayrıca çevirmen kimliğinin de katkı sağlamış olduğu kültürel sermayesinin politik arenada ona kazandırdığı prestij, T.C. başkanlığına kadar uzanacak şekilde sembolik sermaye biriktirmesini sağlamış; halk tarafından ona atfedilen entelektüel lider kimliği onun samimi ve idealist bir figür olarak algılanmasına yardımcı olmuştur. Ancak siyasi alanın kuralları, kültürel sermayenin her zaman siyasi başarıya dönüşeceği anlamına gelmez. Dolayısıyla Ecevit'in bir siyasetçi olarak halkın temel ekonomik ve sosyal beklentilerine hitap eden somut politikalar üretme zorunluluğu olduğu da yadsınamayacak bir husustur. Yine de siyasete girişi sonrası çeviri pratiği, onun siyasi kariyerine yön veren entelektüel arka planın bir parçası olmuş, bu dönemde aktif çeviri yapmayı bıraksa da çeviri onun hayatında sembolik bir değer olarak varlığını sürdürmüştür. Kültürel sermayesinin bir parçası olan çeviri deneyiminin ona kazandırdığı dilsel ve kültürel farkındalık, siyasi kariyerindeki kayda değer unsurlardan biri olmaya devam etmiştir.

Yukarıda yapılmış olan Bourdieücü analiz kapsamında yaşam öyküsünü üç kesitte ele almış olduğumuz Ecevit'in hayatı aşağıdaki şekil ile görselleştirilmiştir. Bourdieücü perspektiften bakıldığında bir ülkede başkanlık mertebesine yükselmiş olmanın, bireyin ülkedeki pek çok alanda

söz sahibi olacak düzeyde çok yüksek bir sembolik sermaye biriktirmiş olması anlamına geldiğini iddia etmek yanlış olmayacağından bu şekilde de (önceki şekillerde olduğu gibi) en yüksek sembolik sermayeyi görselleştirebilmek adına taç figürünün kullanıldığı not edilmelidir:

Şekil 3: Ecevit'in yaşam öyküsü üzerinden çevirmen habitusunun Bourdieücü perspektifle görselleştirilmesi

Hayat öyküsü ve içinde yaşadığı toplumsal bağlam ile ele alındığında, Ecevit'in çevirmen habitusu şahsi alanından köken alarak yaşamı boyunca iki çeviri pratiği üzerinden gazetecilik ve siyaset alanları içerisinde somutlaşmıştır. İlk çeviri pratiği Ecevit'in çevirmen habitusunu başlatan, ailesinden kendisine miras kalan, kendisinin de hep el üstünde tutmuş olduğu sanat sevdasından doğmuş olan ve siyaset alanına girdikten sonra özel hayat sınırlarına indirgenmiş olan edebi çevirmenlik pratiğidir. Bülent Ecevit bu pratiği herhangi bir toplumsal amaç gütmeksizin salt kendi kişisel esenliğini gözeterek uygulamıştır. Bu pratikle edebi çevirmenlik faaliyetlerinde bulunmuş olan Ecevit başta şiir olmak üzere çeşitli türde edebi metinler çevirmiştir. Ecevit'in ikinci çeviri pratiği ise, gazetecilik alanına dahil olmasıyla (yani çalışma hayatına girdikten sonra) başlayıp çevirmen habitusuna dahil olan profesyonel çeviri pratiğidir. Bu pratik doğrultusunda Ecevit bir kurum elemanı olarak kendisine çevirmesi için verilen haber metinlerinin teknik çevirilerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca milletvekili olduktan sonra İsmet İnönü'nün sözlü çevirmenliğini yapmış olması da Ecevit'in profesyonel çeviri pratiğine dahildir. Kısacası, Ecevit'in hayat öyküsünün Bourdieücü analizi bizlere onun sahip olduğu farklı kimliklerin birbirleriyle habitusu vasıtasıyla sürekli etkileşim içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu

kimliklerden biri olan çevirmen kimliği ise hayatının erken dönemlerinden itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bourdieücü analiz bizlere bu kimliğin onun dinamik ve devingen habitusu içerisinde, dışarıdan bakıldığında fark edilmese de, önemli bir yere sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

Çalışma kapsamında Ecevit'in çeviri pratiği mesleği gereği yaptığı çeviriler ve kendi için yaptığı çeviriler olarak ayrılmış olsa da kendi için yaptığı çevirilerin hem mesleki anlamda hem de siyasi arenada ona fayda sağlamış olduğu görülmektedir. “Bir çevirmenin mesleki habitusunun, gazetecilik gibi komşu disiplinden büyük ölçüde etkilediği hem çeviriden hem de komşu disiplinlerden gelen eğilimlerin bir birleşimi” (Xu ve Chu, 2015, s. 182) olduğu göz önüne alındığında Ecevit'in gazetecilik mesleği çerçevesinde gerçekleştirdiği çevirilerle, kendi için yapmış olduğu çeviriler arasında Ecevit'in habitusu üzerinden bir bağlantı kurulabilir. Bu bağlantının en somut örneklerinden birinin izini ise Ecevit'in Ulus Gazetesinde ilk çalışmaya başladığı zamanlarla ilgili olarak o dönemki çalışma arkadaşı Mete Akyol'un şu sözleri üzerinden sürmek mümkündür:

“Odası vardı. İki masa karşı karşıya yapıştırılmıştı. Orada çalışırdı. Gökler Hâkimi Gordon ve Sylvia isimli comics dediğimiz çizgi romanlar vardı. Bir o romanları çevirirdi, bir de Associated Press'ten gelen fotoğrafların resim altları arkalarına kâğıt olarak yapıştırılırdı. Onları Türkçe'ye çevirirdi. (Akar ve Dündar, 2008, s. 43)

Ecevit'in sanatla kurduğu derin bağ onun çeviri pratiğini dil ve edebiyat algısını ve çevirmen olarak yönelimlerini belirleyen temel faktörlerden biri olmuştur. Ecevit'in kültürel sermayesi, aile ortamı ve eğitim hayatı boyunca birikim kazanmış ve sanata duyduğu ilgi çevirmen kimliğinin oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. Ebeveynlerinin Cumhuriyet döneminin ilk aydınlarından olması onun entelektüel bir çevrede yetişmesini sağlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren şiir yazmaya başlaması ve Robert Koleji'nde aldığı İngilizce eğitimi, onun dilsel yetkinliğini ve edebi duyarlılığını geliştirmiştir. Bu birikim, daha sonraki yıllarda Tagore, Eliot ve Pound gibi yazarları çevirmesinde etkili olmuş, edebiyat ve çeviri aracılığıyla kültürel sermayesini artırmasını sağlamıştır.

Son olarak Ecevit'in Hukuk Fakültesinde okumayı reddederek Filolojiyi tercih etmesinde, ardından gazeteci-çevirmen kimliğiyle çalışmaya başlamasında ve hayatının bu olaylardan sonraki gidişatında ailesinden kendisine miras kalan sanat sevdasının olduğunu iddia etmek de yanlış olmayacaktır. Bu sevdanın onun aile habitusundan, yani kendi habitusunun en ilkin şekillendiricisinden filizlenmiş olduğu düşünüldüğünde, onun sanata bakışını ve sanat sevgisini irdelemenin, çevirmen habitusunu açığa çıkarmada

kilit rol oynadığı söylenebilir. Dolayısıyla Ecevit'in çevirmen habitusunu daha derinden irdeleyebilmek adına, çalışmanın devamında kısımda onun yazınsal mirası üzerinde durulacak, ilgilendiği sanatlar arasında belirgin bir şekilde ön plana çıkan şiir üzerine düşünceleri ele alınacak ve yapmış olduğu çevirilerden alınan kesitler üzerinden dinamik ve devingen habitusunun bir parçası olan çevirmen habitusunun izleri sürülecektir.

4.1. Yazınsal Mirası

“Bir çevirmenin habitusunun diğer alanlarda da çeşitli konum ve algılara sahip sosyalleşen bir bireyi ifade etmesi” (Meylaerts, 2013, s.103) bakımından Bülent Ecevit'in çevirmen habitusunun izlerini sürerken onun üretmiş olduğu metinler üzerine düşünmek önemlidir. Çünkü sanat sevdasından köklenen çeviri pratiklerinde görüldüğü üzere, Ecevit'in çevirmen ve edebiyatçı kimlikleri birbirleriyle her daim paralellik göstermiştir. Bu bağlamda Ecevit'in ürettiği metinler onun çoklu habitusunun somutlaştığı pratiklerdir; dolayısıyla bu metinler, hem onun sosyal dünyayla kurduğu ilişkilerin izlerini taşır hem de çevirmen habitusunun alanlar arası etkileşimini çözümlemek için temel bir veri görevi görür.

Rahşan Ecevit-Bülent Ecevit Bilim Kültür ve Sanat Vakfı tarafından oluşturulmuş olan çevrimiçi veri tabanında Bülent Ecevit tarafından 1950 ile 1961 yılları arasında çeşitli gazeteler için Türkçe ve İngilizce dillerinde kaleme alınmış yaklaşık 1500 yazı bulunmaktadır. Bu veritabanı ile “olağanüstü bir üretkenlik ve bağlılıkla yazdığı kültür yazıları, sanat eleştirileri, siyasi analizleri ve gezi yorumları, sivil yaşam ve demokrasi üzerine korunması gereken bir literatür oluşmuştur” (Bülent Ecevit yazıları, 2016). Ecevit'in Şiirler (1976), Işığın Taştan Oydum (1978), El Ele Büyüttük Sevgiyi (1997) olmak üzere 3 tane şiir kitabı bulunmaktadır. 1976 yılında yayınlanan şiir kitabında Ecevit; kendi yazdığı şiirlere ek olarak MÖ 6. yüzyılda yaşamış olan Taoizmin kurucusu Çinli düşünür Lao Tzu'nun sözlerini şiirsel bir biçim kullanarak yeniden yazmış, Tagore'nin tematik olarak felsefe ve doğu mistizmi üzerine yazılmış şiirlerin Bengalce aslından gerçekleştirmiş olduğu şiirlerin çevirilerine yer vermiştir. Ayrıca kitapta Ezra Pound, T. S. Eliot, Dylan Thomas, Peter Larkin, David Mallet ve Rudyard Kipling'in şiirlerinin İngilizce asıllarından gerçekleştirmiş olduğu çevirileri de mevcuttur. Bu şairler şiirlerinde modernizm, doğa ve insan ilişkisi, sosyal ve politik temalar, mistik ve felsefi sorgulamalar, zaman, bellek ve kültürel/tarihsel temalar tercih etmişlerdir. Ecevit'in bu kitapta kendisine ait şiirleri de evren, insan ve toplum olarak üç temaya ayırmış olması şair kimliğiyle şiir çevirmeni kimliklerinin altındaki üretimlerinin birebir örtüşmekte olduğunun bir kanıtı olarak ele alınabilir.

Ecevit'in sanat ve edebiyat alanında akademik nitelikteki çalışmaları da mevcuttur. 1954 yılında Uluslararası Sanat Eleştirmenleri Kongresinde Doğu Sanatında ve Çağdaş Sanatta Perspektifin Bozulması isimli bir bildiri metni sunmuştur. 1972 yılında Özgür İnsan dergisinin 7. sayısında Amerikalı şair Ezra Pound üzerine bir yazısı ve 1973 yılında aynı derginin 12. sayısında ise Picasso ve Dünya başlıklı yazıları yayımlanmıştır. 1975 yılında ise Milliyet gazetesinin sanat dergisinde bir Romanya gezisi esnasında Romen heykeltıraş Constantin Brankuşi'nin eserlerini incelediği bir yazı kaleme almıştır. Ecevit'in siyasete girmiş olduğu bu yıllarda siyaset alanı dışında sanat, edebiyat, felsefe ve çeviri üzerine gerçekleştirmiş olduğu bu üretim onun dinamik habitusunu yansıtmaktadır.

Özetle, hayatı boyunca Bülent Ecevit'in siyasetten köşe ve gezi yazılarına kendi başına dev bir külliyat oluşturacak nitelik ve nicelikte yazınsal üretiminin olduğu aşıkardır ve bu kendisinin geniş bilgi birikiminin çoğul ve dinamik nitelikteki habitusunun üzerinden bir tezahürüdür. Sahip olduğu zengin kültürel sermayesinden ortaya çıkan üretimin bilhassa kendisi için gerçekleştirdiği çeviri pratiğine de tesir etmiş olduğu da göze çarpmaktadır.

4.2. Şiir Üzerine Düşünceleri

Çeviri sürecinin yalnızca bir dil aktarımı değil aynı zamanda çevirmenin metinle kurduğu sanatsal, entelektüel ve kültürel ilişkiyi yansıtan bir üretim olduğu düşünüldüğünde, Bülent Ecevit'in şiir üzerine düşüncelerini incelemek onun çevirmen habitusunu açığa çıkarmak açısından anlamlı bir diğer başlıktır. Habitus kavramının bireyin toplumsal çevresi ve yaşam deneyimleriyle şekillenen düşünme, algılama ve eylem biçimlerini kapsadığı göz önüne alındığında Ecevit'in şiire dair düşüncelerinin onun çevirmen olarak geliştirdiği estetik algıyı, dil duyarlılığını ve çeviri stratejilerini belirleyen temel faktörlerden biri olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Her şeyden önce Ecevit'e göre şiir yazmak bir düşünüş biçimidir. 1976 yılında yayımlanan şiir kitabının önsözünde kendisi bunu "söyleyişle düşünüş arasındaki bağlantı göz önünde tutulursa şiir düşünülen şey değil düşünüş biçimidir" (Ecevit, 1976, s. 5) şeklinde açıkça ifade etmiştir. Bu şekilde düzyazıyla düşünülebilenin ötesine geçilebildiğini ifade eden Ecevit, bu sayede kendini her türlü amaç yönlendirmesinden de düşünce duygu ve bilgi koşullandırmasından da özgürleştirdiğini dile getirmiştir. Ona göre "amaçların yönlendirmesinden düşüncelerin koşullandırmasından bilgilerin ve dilin sınırlamasından bir şekilde kurtulabilen kişi benliğinde saklı düşünme ve duyma gücünü harekete geçirerek bilinçten bilinçaltına, bilinçdışına ve ortak bilinçdışına geçebilme gibi aşkın bir duruma haiz olabilir"

(Ecevit, 1976, s. 5). Ecevit'in bu sözlerinden şiir yazmayı transandantal bir eylem olarak gördüğünü ve kişinin içsel benliği ile iletişime geçmek için şiire başvurabileceğini düşündüğü sonucuna varılabilir. Ecevit'in bu düşünceleriyle gönül verdiği ve uğruna bir dönem Sanskritçe bile öğrenmeye vakit ayırdığı Hint felsefesinden ve bu kültürün önde gelen şairlerinden Tagore'den etkilendiği açıktır; Tagore Ecevit'in de erken yaşlarda okumuş olduğu Gitanjali adlı şiir derlemesinde ifade etmiş olduğu üzere “dış dünyayı terk ederek kendi kalbinin derinliklerine yönelmiş ve orada insanın dünya ve Tanrı ile ilişkisine dair bir aydınlanma yaşamıştır” (Khanpure ve Karajgi, 2018, s. 1762). Daha somut bir ifadeyle, Tagore'den derinden etkilenen Ecevit'in, çevirisini yapmak da dahil olmak üzere şiirle ilgili her türlü faaliyeti içsel benliği şiir yoluyla özgürleştirmek yani aşkın bilinç düzeyine erişmek üzere gerçekleştirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Düşünsel dünyada aşkınlığın öneminin altını çizmiş olan Ecevit insanların başlıca düşünme aracının dil olduğunu; gözlem, duyu, duygu ve izlenimleri sözcükler vasıtasıyla nesnel olarak belirlenebildiğini de yadsınamıştır. O, dillerin sözdizimsel kuralları gereği sözcüklerin birbirlerini belirli bir sırayla takip etmesinin bir zorunluluk olduğu ve bunun insanları düşünsel düzlemde hapsedtiğini ifade ederek bu zorunluluğun üstesinden bir ölçüde kurtulabilme olanağının şiirle mümkün olduğunun altına çizmiştir. Ecevit'e göre bir şairden sözcükleri ve tümceleri toplumsal iletişimde işe yarayacak biçimde kullanmasını beklenmemelidir. O, şiirin sağladığı özgürlükle dilin insan üzerindeki bu şekillendirici etkisinden azade olunabileceğini savunmuştur. “İnsanlık şiirin sağladığı özgürlüğü bir ölçüde olsun kullanmazsa, dil insanın aracı olmaktan çıkar” (1976, s.11) ifadesiyle de dilin öznel duyguların ve düşüncelerin ifadesi olarak kalmasının önemini vurgulamıştır. Şiir üzerinden tanımlamış olduğu bu özgürlük anlayışıyla Ecevit, dilin ve düşüncenin sınırlarını genişletilebileceğini düşünmüş; şiirin düşünce ve dili aşan ve onları dönüştürebilen gücü üzerinde durmuştur.

Şiir Ecevit için sadece bir sanat formu değil aynı zamanda içsel bir da savaşın aracıdır. Ona göre, yasalardan ve çelişkilerden korkmayacak kadar cesur düşünebilmek içsel özgürlüğün temelidir ve şiir bu düşünce biçimini kolaylaştırmaktadır. Ecevit'in bu yaklaşımından, şiirin insanın içsel çatışmalarını ve çelişkilerini çözme sürecinde oynadığı önemli role sahip olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, insan şiir sayesinde kendi içsel gerçekliğini keşfedebilecek ve iç dünyasında gezintiye çıkabilecek bir platforma kavuşmuştur. Ecevit'in şiire dair bu görüşleri bizlere onun anlatmak yerine anlamak için şiir yazdığını göstermektedir. Zaten “anlatmaktan çok anlamak için yazıyordu” (1976, s. 12) diyerek bu konudaki yaklaşımını net bir şekilde ortaya koymuştur. Yani Ecevit'in

gözünde şiir kendini keşfetme aracıdır ve şiire karşı geliştirmiş olduğu bu derin ve felsefi bir yaklaşım şiirin onun hayatında neden bu kadar vazgeçilemez bir konumda olduğunu ve neden siyasete girdikten sonra dahi şiirden kopmadığını açıklamaktadır.

Bülent Ecevit'in şiire ve şiir yazmaya yönelik çok önemli diğer bir yaklaşımı ise bir siyasetçi olarak topluma iletmek istediği mesajları için siyaseti kullanırken, şiiri daha çok kişisel bir kaçış ve düşünme yöntemi olarak görmüş olmasıdır. "Topluma bir bildirim olacaksa bunun için şiirden yararlanmam" (1976, s. 5) diyen Ecevit bu sözleriyle şiiri kendi düşüncelerini oluşturmak, toparlamak ve derinleştirmek için bir araç kullandığını dile getirmiştir. Bu noktada kendisinin şu sözleri de son derece açıklayıcıdır:

"Ben de gazeteciliğe hele siyasete girdikten sonra kendim için yazar oldum şiiri. Çünkü artık bir iletişim aracı olarak şiiri kullanmama gerek kalmamıştı. Gazetecilikte de siyasette de toplumla şiire gerek kalmaksızın doğrudan doğruya iletişim kurabiliyordum. Toplumsal işlevimi o yoldan yapabiliyordum. Öyle olunca şiirde daha özgürleşebildim. Şiir yazmağa ancak bir düşünme ve duyma yöntemi olarak gerek duyar oldum." (1976, s. 10)

Siyasi hayatının yoğunluğu ve karmaşası içinde Ecevit'in şiiri bir nefes alma alanı olarak görmesi üzerinden onun hayatında birbirinden ayrı gözükken bu iki alanın aslında etkileşim içinde olduğu hatta şiir alanının kendisinin siyasi alandaki etkinliğini güçlendirici yönde bir tesiri olduğu okuması yapılabilir. "Siyasete girdim diye şiir yazmayı şiir çevirmeyi bıraksaydım siyasette ben ben olmazdım" (1976, s. 5) ifadesi bu okumayı doğrulamakla birlikte; hem şiirin kendi kimliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu hem de şair ve siyasetçi kimlikleri arasındaki gizli ilişkiyi de ilk ağızdan gözler önüne sermektedir.

Özetle, Ecevit'in şiir anlayışı onun dil, üslup ve estetik tercihlerine dair içselleştirilmiş yatkınlıklarını, yani habitusunu yansıtmaları bakımından bizlere önemli veriler sağlamaktadır. Onun şiire bakışı, çeviri sırasında hangi sözcükleri nasıl seçtiği, anlamı nasıl dönüştürdüğü ve hedef metinde nasıl bir estetik kurduğu üzerinde doğrudan etkilidir. Bu bağlamda, bir sonraki kısımda Ecevit tarafından çevrilen üç farklı şiir üzerinden bu etkinin somut kanıtları ortaya konacak, böylece onun çevirmen habitusunun izleri gerçekerek metinler üzerinden de sürülmüş olacaktır.

4.3. Ecevit'in Çevirileri Üzerinden İncelemeler

Çalışmanın uygulama kısmı olarak düşünülebilecek bu bölüm aynı zamanda Bülent Ecevit'in yaptığı çevirilerin eleştirisi niteliği de taşımaktadır. Nitekim burada amaç, Ecevit'in çeviri tercihlerini kaynak ve erek metinleri

yan yana koyarak analiz etmek ve bu tercihler üzerinden onun çevirmen habitusunun izlerini sürmektir. Yaptığı şiir çevirilerinden seçilen kaynak ve erek kesitlerin birlikte incelenmesiyle, Ecevit'in çeviri sürecinde nasıl bir yaklaşım benimsediği ve dil ile sanat arasındaki ilişkiyi nasıl kurduğu ortaya konulacaktır. Bu sayede Ecevit'in yaptığı çeviri seçimlerinin dil estetiğine duyduğu ilgiyi, ritmik ve şiirsel yapıya verdiği önemi, kültürel ve felsefi eğilimlerini nasıl yansıttığı gibi çevirmen habitusunu yansıtan konularla ilgili somut veriler elde edilmiş olacaktır.

İncelencek ilk Ecevit çevirisi Kipling'in 1895 yılında yazmış olduğu *If* adlı şiirin bir kesitinden alınmıştır. "Ecevit, Kipling'in bu ünlü şiirini 1976 yılında kültürümüze aktarır ve 'Adam Olmak' şiiri siyaset tarihimizin en özel dönemlerinden birinde yayımlanır" (Çavuşoğlu, 2020, s. 52).

IF-
Rudyard Kipling

ADAM OLMAK
Bülent Ecevit

If you can talk with crowds and keep your virtue,

Herkesle düşüp kalkar erdemli kalabilirsen,

'Or walk with Kings-nor lose the common touch,

Unutmayabilirsen halkı krallarla gezerken,

Dost da düşman da incitemezse seni,

If neither foes nor loving friends can hurt you,

Ne küçümser ne büyültürsen çevreni.

If all men count with you, but none too much;

Bu çeviride Ecevit kaynak metindeki bireysel başarı ve aristokratik tavrı yücelten ifadeleri yumuşatarak, daha eşitlikçi ve halk merkezli bir söyleme dönüştürmektedir. Özellikle unutmayabilirsen halkı krallarla gezerken ifadesi, Kipling'in aristokrat birey anlayışına karşı bir duruş olarak okunabilir. Ecevit'in çevirisindeki halk vurgusu onun siyasi kimliğiyle de örtüşmektedir. Bu çeviri örneği, çeviri sosyolojisi perspektifinden incelendiğinde Ecevit'in toplumsal konumu ve ideolojik anlamda sahip olduğu halkçı yönelimlerinin çeviri sürecine nasıl yansıdığını göstermesi açısından örnek teşkil etmektedir.

A GIRL Ezra Pound

*The tree has entered my hands,
The sap has ascended my arms,
The tree has grown in my breast -
Downward,
The branches grow out of me, like arms.*

*Tree you are,
Moss you are,
You are violets with wind above them.
A child - so high - you are,
And all this is folly to the world.*

BİR KIZ Bülent Ecevit

*Ağaç ellerime girdi,
Özü kollarıma sızdı,
Büyüdü ağaç göğsümden aşıya
Uzandı kollar gibi dalları benden.*

*Ağaçlarsın
Yosunsun sen,
Menekşelersin üstünde yel esen,
Bir çocuksun şu kadar,
Ama saçma gelir âleme bunlar.*

Ezra Pound'un *A Girl* şiirinin Bülent Ecevit tarafından yapılan çevirisi onun çevirmen olarak dil anlayışına, sanatsal duyarlılığına ve metne yaklaşımına ışık tutan örnekler barındırmaktadır. Pound'un şiirinde doğanın bir parçası olma duygusu çok güçlüdür. Ecevit, şiirdeki bu özelliği ve organik dönüşüm fikrini birebir yansıtmıştır. *Ascended* kelimesi yükseldi olarak çevrilebilecekken, Ecevit'in 'sızdı' tercihi hem biyolojik bir süreci çağrıştırmış hem de şiirin akıcılığını artırmıştır. Ecevit'in *The branches grow out of me* cümlesini '*Uzandı kollar gibi dalları benden*' şeklinde çevirmesi şiirin somut görselliğini ve ritmini yumuşatarak doğallığını korumuştur. Bu şiir aynı zamanda dünyaya farklı bakan bir çocuğun doğayla bütünleşme sürecini anlatmaktadır. Ecevit'in çevirisinde, bu düşünsel derinlik korunmuş ve dil doğrudan fakat etkileyici bir şekilde kullanılmıştır. Mesela *so high* ifadesi doğrudan çevrildiğinde çok yüksek gibi bir anlam oluşturabilecekken, Ecevit buna 'şu kadar' diyerek, Türkçede çocuğun masum ve kırılgan olduğu izlenimini veren daha doğal bir anlatımı tercih etmiştir.

**AND DEATH SHALL HAVE NO
DOMINION**

Dylan Thomas

And death shall have no dominion.

Dead men naked they shall be one

*With the man in the wind and the west
moon;*

*When their bones are picked clean and the
clean bones gone,*

They shall have stars at elbow and foot;

Though they go mad they shall be sane,

*Though they sink through the sea they shall
rise again;*

Though lovers be lost love shall not;

And death shall have no dominion.

**ÖLÜME KALMAYACAKTIR BU
DÜNYA**

Bülent Ecevit

Ölüme kalmayacaktır bu dünya.

Çırılçıplak ölümler

Aydaki rüzgardaki adamdan olacaktır;

*Kemikleri tertemiz ve tertemiz kemikleri yok
olduğunda,*

Yıldızlardan olacaktır, ayakları, dirsekleri;

Akılları başlarında olacaktır delirseler de,

Denizlere batsalar yükseleceklerdir yine;

Yok olsa da sevgililer sevgi yok olmayacaktır;

Ölüme kalmayacaktır bu dünya

Thomas'ın ölüm teması üzerinden varoluşsal bir sorgulama gerçekleştirdiği bu şiirin çevirisinde Ecevit'in bu sorgulamayı erek kültüre ustaca yansıttığı görülebilir. Örneğin, *Though lovers be lost love shall not* cümlesini *Yok olsa da sevgililer sevgi yok olmayacaktır* şeklinde çevirmesi, Ecevit'in hem anlamı direkt olarak yansıtan hem de erek metinde vurguyu güçlendiren bir kelime sıralaması kurguladığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, *Though lovers be lost* ifadesindeki *lost* sözcüğünü doğrudan kaybolmak yerine yok olmak olarak çevirmeyi tercih etmesi, şiirin dramatik etkisini artıran bilinçli alınmış bir çevirmen kararı olarak değerlendirilebilir. Bu tercihiyle Ecevit, ölüm karşısında sevginin sürekliliğini çok daha etkili bir şekilde vurgulamıştır. Ecevit kaynak metindeki ifadeleri birebir çevirmek yerine, anlam ve duygu derinliğini gözeterek Türkçeye uyarlamış; başlık seçimi ve belirli kelime tercihlerinde metni Türk okuru için daha etkili ve anlamlı kılacak bilinçli değişiklikler yapmıştır.

Ecevit'in yapmış olduğu sayısız şiir çevirisi arasından seçilen bu üç şiirin çevirisi dahi bizlere onun çevirmen habitusu ile ilgili birtakım ipuçları sunmaktadır. Bu doğrultuda onun çevirmen habitusu ile ilgili aşağıdaki hususlardan bahsedilebilir:

- Kipling çevirisinde Ecevit'in aristokratik ve bireyci bir söylemi yumuşatarak daha halk merkezli ve çeşitlikçi bir dile yöneldiği görülmektedir. Bu tercih onun siyasi kimliğiyle uyumlu olarak çeviri

yoluyla ideolojik bir yeniden üretim pratiği sergilediğini göstermesi bakımından anlamlıdır.

- Pound ve Thomas çevirilerinde Ecevit çeviri sürecinde birebir kelime karşılıklarına değil şiirin duygusal derinliğine ve estetik bütünlüğüne öncelik vermiştir. Bu yaklaşım onun çeviri pratiğinde sanatsal duyarlılığını merkeze aldığını göstermekle beraber şair kimliği altında geliştirmiş olduğu şiir anlayışına uygun bir örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.
- Thomas çevirisinde Ecevit kaynak metindeki ifadeleri birebir çevirmek yerine erek kültürde şiirin etkisini koruyacak ya da artıracak stratejik dönüşümler yapmıştır. Bu onun çeviriyi sadece dilsel bir aktarım değil kültürel uyarlama süreci olarak gördüğüne dair somut bir kanıttır.
- Ecevit, Pound'un şiirindeki imgesel yoğunluk ve ritmik yapıyı büyük bir titizlikle korumuştur. Bu durum onun şair kimliğinin çeviri pratiğine yansıdığını ve habitusunun sanatsal birikimle beslendiğini ortaya koyması açısından anlamlıdır.
- Ecevit'in her üç çevirisindeki kelime seçimleri onun erek metinde doğallığı ve akıcılığı öncelediğini göstermektedir. Bu onun dilin yaşayan ritmini önemseyen bir çevirmen habitusuna sahip olduğunu düşündürmektedir.

5. Sonuç

Lider, siyasetçi, şair, gazeteci, çevirmen, düşünür. Bülent Ecevit'in çok katmanlı kimliği, onu yalnızca Türk siyasi tarihinin önde gelen figürlerinden biri yapmaz; aynı zamanda sosyolojik bir çözümleme nesnesi olarak da oldukça zengin bir örnek sunar. Onun çoklu kimlik yapısı ve bu kimlikler arasındaki karmaşık etkileşim ağı, Ecevit'i Pierre Bourdieu'nün kuramsal çerçevesiyle incelemek açısından neredeyse kaçırılmayacak bir fırsat haline getirmiştir. Zira “kimlikler arasındaki etkileşimin doğasını incelemek hem sosyal yapıyı hem de failliği ele almak anlamına gelir” (Stets ve Burke, 2003, s. 132) ve Ecevit'in yaşam öyküsü, bu etkileşimi gözlemlemek için güçlü bir zemin sunar.

Ecevit'in hikâyesi aynı zamanda, çok kimlikli bir eyleyicinin içinde bulunduğu yapıyla nasıl ilişkilendiğini ve zamanla hangi araçlarla liderliğe yükseldiğini anlamamıza da yardımcı olmaktadır. Bu ilişkiyi açıklarken Bourdieu'nün kavramları özellikle işlevseldir. Örneğin, Ecevit'in yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip bir ailede dünyaya gelmiş olması, onun habitusunun sanatla erken yaşlarda tanışmasına ve bu doğrultuda

şekillenmesine neden olmuştur. Ama mesele yalnızca doğuştan gelenle açıklanamaz; Ecevit, kültürel sermayesini bilinçli biçimde beslemiş, ailesinden miras aldığı sosyal sermayeyi ise ustalıkla kullanarak bu alanlar arası geçişlerde avantaj elde etmiştir.

Siyasete giden yol Ecevit için dolaysız olmamıştır: Öncesinde edebiyat, sanat ve gazetecilik alanlarında üretim yapmış, zamanla, hem sosyal çevresinin siyasi alana yakınlığı hem de yaşadığı olayların etkisiyle siyasete yönelmiştir. Nitekim bir noktadan sonra siyasetin doğası gereği kazandığı sembolik sermayenin yüksek seviyelere ulaşması sonucunda diğer tüm kimlikleri gölgede kalmıştır. Dolayısıyla edebiyatla, özellikle de çeviriyle kurduğu ilişki de bu noktadan sonra özel alana çekilmiş, kamusal görünürlüğü yitirmiştir.

Öte yandan, Ecevit'in çevirmen kimliği yalnızca dilsel bir yetkinliğin ürünü değil; çok daha bütüncül bir yapının parçasıdır. Eğitim geçmişi, gazetecilik tecrübesi, siyasi ideolojisi, Doğu felsefesine duyduğu ilgi, sanatla kurduğu içten bağ ve düşünsel derinliği onun çevirmen habitusunu şekillendiren başlıca unsurlardır. Bu habitus devingen ve katmanlı bir yapıdadır; durağan ya da tek boyutlu değildir. Onun çevirmen kimliği hem kendi içsel yönelimlerinden hem de yaşadığı toplumsal bağlamdan beslenerek iki temel pratikte somutlaşmıştır: Biri gençlik yıllarında edebiyatla kurduğu kişisel çeviri pratiği, diğeri ise gazetecilik mesleği icabı gerçekleştirdiği kamusal çeviri faaliyetidir.

Bu iki yönelim arasında zaman zaman geçişler olsa da Ecevit'in çeviriye olan ilgisi çocuk yaşlardan itibaren gelişmiş ve bu ilgi çoğunlukla ailesinden devraldığı sanat sevgisinin bir uzantısı olmuştur. Onun çeviriyle kurduğu ilişki yalnızca bir dili başka bir dile aktarmakla sınırlı değildir. Çevirmen kimliği hem sahip olduğu kültürel sermayenin bir yansıması, hem de onu sürekli yeniden inşa eden bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, Ecevit'in çevirmenliği onun için transandantal, ideolojik ve estetik bir üretim alanıdır. Kelime seçimleri, metne yaklaşımı, dile ve forma verdiği önem onun çevirmen olarak yalnızca bir aktarıcı değil, bir yeniden-yazar olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Akar, R., & Dündar, C. (2008). *Ecevit ve gizli arşivi*. İmge Kitabevi.
- Akar, R., & Dündar, C. (2015). *Karaoğlan*. Can Yayınları.
- Bourdieu, P. (1980). Le capital social. *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 31, 2-3.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1987). *Choses dites*. Les Editions de Minuit.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. University of Chicago Press.
- Bülent Ecevit Yazıları. (2016). *Hakkında*. Erişim tarihi: 01.05.2024. <https://ecevityazilari.org/about>
- Çavuşoğlu, Ö. (2020). Bir Çeviri Eleştirisi: Ecevit'in "Adam Olmak" Başlıklı Şiir Çevirisi. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: Çeviribilim Özel Sayısı*, (Nisan 2020), 47-71.
- Çetin, A. (2020). Ecevit, Mustafa Bülent. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim tarihi: 14.06.24. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ecevit-mustafa-bulent>
- DiMaggio, P. (1979). On Pierre Bourdieu. *American Journal of Sociology*, 84(6), 1460-1474.
- Ecevit, B. (1976). *Şiirler*. Ajans Matbaacılık.
- Erdoğan, A. (2006). *Umut adamı Ecevit*. Kesit Yayınları.
- Gollac, M., & Laulhé, P. (1987). Les composantes de l'hérité sociale: Un capital économique et culturel à transmettre. *Economie et Statistique*. 95-105. <https://doi.org/10.3406/estat.1987.5096>
- Gouanvic, J.-M. (2007). Objectivation, réflexivité et traduction: Pour une re-lecture bourdieusienne de la traduction. In M. Wolf & A. Fukari (Eds.), *Constructing a Sociology of Translation* (ss. 79-92). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.74.06gou>
- Gouanvic, J.-M. (2010). Outline of a Sociology of Translation Informed by the Ideas of Pierre Bourdieu. *MonTI*. 2, 119-129.
- Güler, G. (2023). Çevirmenin çoklu habitusu. *International Journal of Social Sciences*, 7(2), 237-248. <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayı.14.15>
- Gürçağlar, Ş. T. (2019). Giriş. In Ş. T. Gürçağlar (Ed.), *Kelimelerin kıyısında: Türkiye'de kadın çevirmenler* (pp. 9-25). İthaka Yayınları.
- Harrison, S. (2022). The radical ambiguity at the heart of Pierre Bourdieu's critique of journalism. *SN Social Sciences*, 2(182). <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00485-7>

- Khanpure, S. G., & Karajgi, M. B. (2018). A study on the poetry of Rabindranath Tagore and Walt Whitman with the special reference to the elements of transcendentalism. *International Journal of Research*, 5(4), 1755-1762. <http://edupediapublications.org/journals/index.php/IJR/>
- Koskinen, K., & Kinnunen, T. (2010). Introduction: Translators' agency. In K. Kinnunen & K. Koskinen (Eds.), *Translators' agency* (pp. 4–10). Tampere University Press.
- Lizardo, O. (2004). The Cognitive Origins of Bourdieu's Habitus. *Journal for The Theory of Social Behaviour*, 34, 375-401. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2004.00255.x>
- Meylaerts, R. (2013). The Multiple Lives of Translators. *TTR*, 26(2), 103–128. <https://doi.org/10.7202/1037134ar>
- Nolan, J., & Joy, L. (Creators). (2016). *Westworld* [TV series]. HBO.
- Pound, E. (1926). *A Girl*. Erişim tarihi: 01.02.2025. http://famouspoetsandpoems.com/poets/ezra_pound/poems/18774
- Sapiro, G. (Ed.). (2020). *Dictionnaire international Bourdieu*. CNRS Éditions. https://e-librairie.leclerc/product/9782271134882_9782271134882_3/dictionnaire-international-bourdieu
- Simeoni, D. (1998). The pivotal status of the translator's habitus. *Target: International Journal of Translation Studies*, 10(1), 1–39. <https://doi.org/10.1075/target.10.1.02sim>
- Stets, J. E., & Burke P. j. (2003). A Sociological Approach to Self and Identity. *Handbook of Self and Identity*. New York, The Guilford Press, 128–152.
- Thomas, D. (1933). *And death shall have no dominion*. Erişim tarihi: 01.02.2025. <https://poets.org/poem/and-death-shall-have-no-dominion>
- Uslu, S., & Altaş, M. (2018). *İnönü'den Yıldırım'a 94 yılda 27 Başbakan*. Anadolu Ajansı. Erişim tarihi: 8.02.2025. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/inonuden-yildirima-94-yilda-27-basbakan/1202806>
- Wacquant, L. (1987). Symbolic Violence and the Making of the French Agriculturalist: An Enquiry into Pierre Bourdieu's Sociology. *Journal of Sociology*, 23, 65 - 88. <https://doi.org/10.1177/144078338702300105>
- Xu, M., & Chu, C. (2015). Translators' professional habitus and the adjacent discipline: The case of Edgar Snow. *Target-international Journal of Translation Studies*, 27, 173-191. <https://doi.org/10.1075/TARGET.27.2.01XU>